

Acțiunea în repararea prejudiciului cauzat persoanei prin erori judiciare și de anchetă (cazul Republicii Moldova)

Action for repair of damage caused to the person by judicial errors and investigation (case of the Republic of Moldova)

Vasilisa Muntean¹

Rezumat: Persoana în privința căreia există un act procesual de reabilitare, poate solicita repararea prejudiciului material, compensarea prejudiciului moral și restabilirea unor drepturi încălcate. În cadrul cercetării se efectuează o analiză din perspectivă doctrinară și legală privind acțiunea civilă în repararea prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de anchetă. La momentul actual, în doctrina juridică de specialitate din Republica Moldova, problematica definirii erorii judiciare a fost puțin abordată. În acest sens, prezentul articol științific constituie un demers științific orientat spre elucidarea curențelor și omisiunilor teoretico-normative care apar în domeniul reparării prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de anchetă. În vederea atingerii scopului fixat, ne-am propus ca obiectiv formarea unui nucleu de idei și mecanisme de recomandare care să asigure o anumită omogenitate interpretativă și decizională în cercetarea acțiunii civile privind repararea prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de anchetă.

Cuvinte-cheie: acțiune civilă, prejudiciu, eroare judiciară, eroare de anchetă, instanța de judecată, judecător, proces penal, hotărâre.

Abstract: The rehabilitated person may claim compensation for pecuniary damage, compensation for non-pecuniary damage and reinstatement of infringed rights. In this research I will analyze the civil action to repair the damage caused by judicial and investigative errors. At present, in the legal doctrine of the Republic of Moldova, the issue of defining judicial error has been little addressed. In this sense, this scientific article constitutes a scientific approach aimed at elucidating the theoretical and normative deficiencies and omissions that appear in the field of repairing the damage caused by judicial and even errors. We aimed to form a core of ideas and recommendation mechanisms that would ensure a certain interpretive and decisional homogeneity in the investigation of the civil action regarding the reparation of the damage caused by judicial and investigative errors.

¹ Doctorand, Școala Doctorală în Drept, Științe Politice și Administrative prin consorțiu ASEM – USPEE „C. Stere”, e-mail: va_russ@yahoo.com.

Keywords: civil action, prejudice, judicial error, error of investigation, court, judge, criminal trial, decision.

1. Considerații introductive

Realizarea dreptului la repararea prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de anchetă poate fi asigurată pe deplin doar într-o societate democratică, în care persoana fizică are posibilitatea de a-și apăra drepturile fundamentale prin mijloace legale.

Actualitatea tematicii abordate rezidă în aceia că, în doctrina juridică din Republica Moldova, înaintarea cererilor de chemare în judecată privind repararea în beneficiul persoanei reabilitate a prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de anchetă nu a mai fost cercetată din punct de vedere științific.

Scopul urmărit la elaborarea prezentului articol științific este de a analiza particularitățile teoretice și practice ale acțiunii în repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare și de anchetă potrivit legislației din Republica Moldova.

În conformitate cu art. 20 din Constituția R.M., orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Art. 120 din Constituția R.M. stabilește că respectarea sentințelor și a altor hotărâri definitive ale instanțelor judecătorești este obligatorie.

În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a R.M. a statuat că dreptul la executarea unei hotărâri judecătorești constituie parte integrantă a dreptului de acces la justiție. De asemenea, Curtea a relevat că respectarea hotărârilor judecătorești se exprimă prin obligativitatea executării acestora. Accesul la justiție semnifică nu doar posibilitatea juridică a persoanei de a se adresa unui organ de plină jurisdicție pentru soluționarea unei contestații și obținerea unei satisfacții, *ci și dreptul de a cere executarea hotărârii obținute*².

2. Acțiunea civilă ca instrument juridic de protecție a drepturilor subiective civile

Intentarea și desfășurarea unui proces civil implică o serie de cerințe impuse reclamantului pentru ca dreptul subiectiv civil pretins să fie recunoscut și protejat prin concursul forței de constrângere a statului. În acest sens, dreptul subiectiv este definit ca „posibilitatea recunoscută de legea civilă subiectului activ – persoană fizică sau juridică – în virtutea căreia aceasta poate, în limitele dreptului și moralei, să aibă o anumită conduită, să pretindă o conduită corespunzătoare – să dea, să facă ori să nu facă ceva – de la subiectul pasiv și să solicite concursul forței coercitive a statului, în caz de nevoie”³.

² Hotărârea Curții Constituționale a R.M. nr. 32 din 17.11.2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi legale referitoare la executarea creanțelor împotriva statului (sesizarea nr. 80g/2016), în M. Of. al Republicii Moldova, 2017, nr. 40-49.

³ V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *Drept procesual civil*, ed. a II-a. Editura Național, 2018, p. 27.

Instrumentul juridic procesual prin care se asigură protecția dreptului subiectiv civil este acțiunea civilă. Aceasta poate fi depusă de către persoana ce pretinde că i-a fost încălcat un drept subiectiv civil, împotriva persoanei prezumate a fi culpabilă.

Acțiunea civilă este mijlocul cel mai important de apărare legală a drepturilor încălcate sau a intereselor ocrotite de lege. Pentru exercitarea acțiunii civile este necesar ca persoana să pretindă un drept subiectiv civil sau să se prevealeze de o situație juridică, pentru a cărei realizare este obligatorie calea judecătii⁴. Pentru a putea fi dedus judecătii, dreptul litigios trebuie să fie recunoscut de lege, să fie exercitat în limitele materiale și juridice stabilite de normele legale și să fie actual.

Conform unei definiții acordate în doctrina de specialitate, acțiunea civilă este mijlocul legal prin care o persoană cere instanței judecătorești, fie recunoașterea dreptului său, fie realizarea acestui drept, prin încetarea piedicilor puse de o altă persoană în exercitarea dreptului sau printr-o despăgubire care i se datorează⁵. Într-o altă accepțiune, s-a menționat că acțiunea civilă reprezintă un mijloc procedural care întreține și justifică întreaga activitate a instanței sesizate cu o pretenție și care nu poate fi redusă la cererea de chemare în judecată, care este doar prima manifestare practică a acesteia⁶. De asemenea, s-a indicat că acțiunea civilă este ansamblul mijloacelor procesuale consacrate și garantate legal, pentru apărarea prin intermediul instanței de judecată a dreptului subiectiv prezumat încălcat sau prezumat contestat⁷.

Trebuie de menționat că, deși, în frecvente cazuri, noțiunea de acțiune civilă este utilizată pentru a desemna cererea de chemare în judecată, este necesar să nu se pună semnul egalității între cererea de chemare în judecată și acțiunea civilă. Cererea de chemare în judecată nu se confundă cu acțiunea civilă, ci reprezintă numai una dintre formele concrete de manifestare a acțiunii civile (cea prin care se pune în mișcare acțiunea civilă)⁸. În acest sens, uneori este destul de dificil să delimităm câte acțiuni civile se conțin într-o singură cererea de chemare în judecată în care sunt inserate mai multe pretenții (capete de cerere)⁹. Deci, cererea de chemare în judecată constituie primul mijloc dintr-o serie întregă de acte procesuale, prin intermediul cărora acțiunea civilă este pusă în mișcare.

În această ordine de idei, dintr-o perspectivă proprie, am putea defini acțiunea civilă ca fiind adresarea în instanța de judecată cu privire la examinarea

⁴ M. Văleanu, „Acțiunea civilă – mijloc de restabilire a dreptului subiectiv încălcat”, în *Acta Universitatis George Bacovia (România)*, Seria Juridica, Vol. 3, nr. 1/2014, p. 34.

⁵ С.Ф. Афанасьев. Гражданское процессуальное право: учебник, 6-е изд., пер. и доп. Москва: Юрайт, 2022, p. 54.

⁶ M. Bojincă, *Condițiile exercitării acțiunii civile*, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu (România)*, Seria Științe Juridice, nr. 3/2010, pp.7-8.

⁷ Р. Курбанов, В. Гуреев. Гражданское процессуальное право. Учебник. Москва: Проспект, 2022, p. 38.

⁸ G. Boroș, M. Stancu, *Drept procesual civil*, Editura Hamangiu, București, 2015, p. 32.

⁹ E. Belei, A. Borș, F. Chifa et. al., *Drept procesual civil. Partea generală*. Editura Lexon-Prim, 2016, p. 243.

într-o anumită ordine procesuală a pretențiilor material-juridice ale unei persoane față de alta, care rezultă din raportul material litigios.

Mijloacele procesuale prin care se pune în aplicare acțiunea civilă sunt cererea de chemare în judecată, referința, cererea reconvențională, cererile de apel, recurs, revizuire, cererea de executare silită etc. Totodată, nu putem considera că acțiunea civilă, ca totalitate de mijloace procesuale, aparține doar reclamantului. Un proces civil echitabil, în care sunt implicate două părți cu interese contrare, dar care beneficiază de „egalitate de arme”, oferă părâtului toate mijloacele procesuale necesare apărării, inclusiv exercitarea căilor de atac și a mijloacelor procesuale în cadrul executării silite.

Cel mai important mijloc procesual de manifestare a acțiunii civile este cererea de chemare în judecată. În conformitate cu art. 165 din Codul de Procedură Civilă al R.M.¹⁰, oricine pretinde un drept împotriva unei alte persoane sau are un interes pentru constatarea existenței sau inexistenței unui drept trebuie să depună în instanța de judecată o cerere de chemare în judecată.

Conținutul cererii de chemare în judecată trebuie să corespundă cerințelor stabilite la art. 166 alin. (2) din Codul de Procedură Civilă. În conținutul cererii de chemare în judecată poate să fie incluse și alte date, importante pentru soluționarea cauzei. De asemenea, reclamantul poate formula în cererea de chemare în judecată mai multe pretenții, dacă acestea sunt conexe prin temeiurile de apariție sau prin dovezi.

În literatura de specialitate dreptului la acțiune îi sunt atribuite două sensuri: procesual și material. Dreptul la acțiune *în sens procesual* reprezintă dreptul la intentarea acțiunii, pe când în sens material semnifică dreptul la admiterea ei. Altfel spus, în sens procesual prin acțiune se realizează dreptul persoanelor de a cere instanței soluționarea unei pricini civile în ordine procesuală¹¹. Dreptul la admiterea acțiunii (*în sens material*) este un drept – pretenție adresat în interiorul termenului de prescripție prin intermediul instanței de judecată către părât pentru ca acesta să-și execute obligațiile sale ce decurg dintr-un raport material litigios¹².

Prin urmare, dreptul la intentarea acțiunii (*sensul procesual*) este posibilitatea garantată de lege a persoanelor interesate de a cere examinarea și soluționarea unei pricini civile de către o instanță judecătorească competentă. Respectiv acestui drept îi corespunde obligația instanței de a primi cererea și de a o examina pronunțând o hotărâre.

Cu referire la admiterea acțiunii (*sensul material*), avem în vedere soluționarea pricinii printr-o hotărâre judecătorească prin care pretențiile reclamantului au fost admise. Pentru admiterea acțiunii, persoana interesată trebuie să respecte anumite condiții cu privire la pretenția pe care o înaintează.

¹⁰ Codul de Procedură Civilă al R.M., nr. 225 din 30.05.2003, M. Of. al Republicii Moldova, nr. 285-294, 2018.

¹¹ E. Belei, A. Borș, F. Chifa et. al., *op. cit.*, p. 251.

¹² P.A. Курбанов, Е.В. Богданов, В.А. Гуреев. Гражданское процессуальное право: учебник. Москва: Проспект, 2022, p. 23.

Astfel, pretenția trebuie să fie întemeiată de fapt și de drept, să fie înaintată în cadrul termenului de prescripție extinctivă și să fie dovedită prin probe.

Din punct de vedere structural, orice acțiune civilă constă din trei elemente interdependente: obiect, temei și părți ale acțiunii civile. În acest sens, Codul de Procedură Civilă al R.M. identifică acțiunea civilă în funcție de obiect, temei și părți. Articolele 169 alin. (1) lit.(b), 265 lit.(b), 254 alin. (3) din Cod se referă la un litigiu între aceleași părți, asupra aceluiași obiect și având aceleași temeiuri. Astfel, potrivit art. 254 alin. (3) din Cod, după ce hotărârea judecătorească rămâne irevocabilă, părțile și ceilalți participanți la proces, precum și succesorii lor în drepturi, nu pot înainta o nouă cerere de chemare în judecată cu aceleași pretenții și în același temei, nici să conteste în alt proces faptele și raporturile juridice stabilite în hotărârea judecătorească irevocabilă.

Obiectul acțiunii civile îl formează pretenția formulate de către reclamant împotriva pârâtului, adresată instanței de judecată în scopul apărării propriilor drepturi. Obiectul acțiunii civile depinde de metodele de apărare a drepturilor civile prevăzute detaliat în art. 16 din Codul civil, precum: recunoașterea dreptului; restabilirea situației anterioare încălcării dreptului; declararea nulității actului emis de o autoritate publică; repararea prejudiciilor, desființarea sau modificarea raportului juridic, neaplicarea de către instanța de judecată a actului ce contravine legii emis de o autoritate publică etc. În acest sens, conchidem că obiectul acțiunii civile se poate rezuma la cerințe concrete referitor la: anularea unui act juridic/administrativ, repararea unor prejudicii materiale și/sau morale, somarea privind executarea unor obligații, recunoașterea unor drepturi etc.

Temeiul înaintării acțiunii civile constituie circumstanțele de fapt și de drept invocate de către reclamant pentru justificarea propriei pretenții. Circumstanțele de fapt constau din fapte juridice (acțiuni, inacțiuni, evenimente) care potrivit legii material aplicabile raportului litigios au generat, modificat sau stins anumite consecințe juridice¹³. Întrucât reclamantul are nevoie nu doar să-și întemeieze pretențiile pe circumstanțe de fapt, dar și să le întemeieze pe norme juridice concrete, aplicabile raportului material litigios, spunem că temeiul de drept al pretențiilor sunt normele juridice ce aparțin dreptului material care sunt relevante litigiului dintre părți.

Al treilea element structural al acțiunii civile sunt *părțile* la proces. În urma adresării subiectului dreptului pretins încălcat sau contestat în instanța de judecată, persoanele litigante devin subiecți ai raporturilor juridice procesual civile și nimeresc în sfera de influență a dreptului procesual civil, dobândind calitatea procesuală de „părți”¹⁴. Părțile în proces sunt întotdeauna în număr de două: reclamantul și pârâtul. Numărul părților în proces rămâne neschimbat și în cazul participării mai multor subiecți ai raportului material juridic litigios de partea reclamantă și/sau de partea pârâtă (coreclamant și/sau copârât).

Pentru a fi parte în proces, legea procesuală impune condiția prezenței capacității de folosință (art. 57 CPC) și adresarea în instanța de judecată cu o

¹³ E. Belei, A. Borș, F. Chifa *et. al.*, *op. cit.*, p. 244.

¹⁴ L. Smarandă, *Drept procesual civil*, Editura Universul Juridic, București, 2018, p. 53.

cerere de chemare în judecată (condiție ce se referă la reclamant) sau identificarea persoanei în calitate de pârât de către reclamant (condiție ce se referă la pârât) (articolele 166 și 167 CPC).

Luând în considerație opiniile care au fost expuse în doctrina de specialitate, deducem că părțile sunt subiecții raporturilor juridice, ce acționează în proces în apărarea propriilor interese material-juridice și procesuale, asupra cărora se răsfrânge puterea legală a hotărârii judecătorești și care suportă cheltuielile de judecată.

Potrivit art. 59 din Codul de Procedură Civilă, parte în proces (reclamant sau pârât) poate fi orice persoană fizică sau juridică prezumată, la momentul intentării procesului, ca subiect al raportului material litigios. În cazurile prevăzute de lege, pot fi parte în proces asociațiile și societățile care nu au personalitate juridică, dar care dispun de organe de conducere proprii. Parte în proces civil poate fi și statul, reprezentată de Guvern și de organele împuternicite să exercite o parte din funcțiile Guvernului, precum și unitățile administrativ-teritoriale, reprezentate prin împuterniciții lor în modul prevăzut de lege. Părțile au drepturi procedurale și obligații procedurale egale.

3. Acțiunea în repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare și de anchetă

În conformitate cu art. 5 al Legii privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești nr. 1545/1998¹⁵, cauzele cu privire la repararea prejudiciului material și moral se examinează în conformitate cu normele de procedură civilă în vigoare, iar organul care reprezintă statul în instanța de judecată pe această categorie de cauze este Ministerul Justiției. Cererea de chemare în judecată privind repararea prejudiciului se depune în termen de 3 ani de la data apariției dreptului la repararea prejudiciului.

Reglementări cu privire la acțiunea pentru repararea prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de anchetă sunt cuprinse în Codul de Procedură Penală. În conformitate cu art. 525 alin. (1) din Cod, acțiunea pentru repararea prejudiciului poate fi înaintată în termen de trei ani de la data apariției dreptului la repararea prejudiciului, în acord cu dispozițiilor art. 6 din Legea nr. 1545/1998.

Cu referire la momentul începerii curgerii termenului de prescripție pentru înaintarea acțiunii, actele legislative sus-menționate prevăd că acțiunea pentru repararea prejudiciului poate fi înaintată în termen de trei ani de la data apariției dreptului la repararea prejudiciului. Totodată, în art. 6 al Legii nr. 1545/1998, legiuitorul stabilește situațiile în care dreptul la repararea prejudiciului poate lua naștere: a) devenirea definitivă și irevocabilă a sentinței de achitare; b) scoaterea persoanei de sub urmărire penală sau încetarea urmăririi penale pe

¹⁵ Legea R.M. privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești, nr. 1545 din 25.02.1998, M. Of. al Republicii Moldova, 1998, nr. 50-51.

temeiuri de reabilitare; c) adoptarea de către instanța judecătorească a hotărârii cu privire la anularea arestului contravențional în legătură cu reabilitarea persoanei fizice; d) adoptarea, de către judecătorul de instrucție, în condițiile art. 313 alin. (5) din Codul de Procedură Penală, în privința persoanei achitate sau scoase de sub urmărire penală, a încheierii privind declararea nulității actelor sau acțiunilor organului de urmărire penală sau organului care exercită activitate specială de investigații.

În doctrina de specialitate, autorul *Iosof R.* și-a expus opinia că momentul începerii curgerii termenului de prescripție pentru înaintarea acțiunii în despăgubire împotriva statului trebuie să fie data rămânerii definitive a hotărârii de constatare a erorii judiciare. Dacă hotărârea prin care s-a constatat eroarea judiciară nu a fost comunicată persoanei vătămate, termenul de prescripție va începe a curge de la data când persoana vătămată a luat ori trebuia să ia cunoștință de hotărâre. În acest scop, cu titlu *de lege ferenda*, autorul a propus ca hotărârile respective să fie comunicate întotdeauna persoanelor vătămate¹⁶.

Pentru comparație, în România, noile modificări introduse în Codul de Procedură Penală prevăd că acțiunea în repararea prejudiciului împotriva statului poate fi introdusă în termen de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată (art. 541 alin. (2)). În comparație cu reglementările penale anterioare, care prevedeau că acțiunea poate fi introdusă în termen de 18 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, în noile reglementări acest termen a fost redus substanțial de la 18 luni la 6 luni.

În legătură cu efectuarea prezentei cercetări, manifestă interes faptul că reglementarea din legislația română a constituit subiectul unei excepții de neconstituționalitate pe care o vom analiza în cele ce urmează.

Autorul excepției și-a motivat cererea înaintată prin faptul că natura juridică a dreptului la repararea prejudiciului produs prin erori judiciare este una de răspundere civilă delictuală, iar termenul de prescripție al unei asemenea acțiuni civile este cel general de 3 ani. Din acest punct de vedere, norma legală care stabilește un drept la acțiune în termen de 6 luni reprezintă o inechitate și o încălcare a principiului constituțional în fața legii.

Curtea Constituțională a României a stabilit că termenul special de prescripție de 6 luni prevăzut în Codul de Procedură Penală, este un termen de prescripție a dreptului la acțiune rezonabil, care asigură condițiile optime celui prejudiciat pentru a exercita acțiune în justiție în scopul obținerii reparațiilor legale, în concordanță cu prevederile art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și cu cele cuprinse în art. 21 alin. (3) din Constituție, care consacră dreptul la un proces echitabil. De altfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat în jurisprudența sa faptul că dreptul de acces la justiție nu este un drept absolut și că acesta „poate fi supus la restricții legitime, cum ar fi termenele legale de prescripție”.

¹⁶ R. Iosof, *Răspunderea civilă a statului în cazul erorilor judiciare*. Rezumatul tezei de doctorat. Cluj-Napoca, 2013, p. 31.

Argumentele menționate mai sus au dus la respingerea, ca neîntemeiată, a excepției de neconstituționalitate¹⁷.

Într-o altă cauză asemănătoare aflată pe rolul Curții Constituționale a României, autorul excepției de neconstituționalitate a menționat că termenul de 6 luni prevăzut de lege nu este unul rezonabil, fiind prea scurt. Această situație limitează până la imposibilitate accesul la justiție, deoarece demersurile pe care trebuie să le întreprindă reclamantul pentru formularea acțiunii în reparare constau în obținerea unei copii legalizate a sentinței penale, obținere care deseori este îngreunată de neredactarea hotărârii în termen și de aducerea cu întârziere a dosarului în arhiva instanței de fond.

Curtea a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate ridicată, motivând că termenul de 6 luni, prevăzut de art. 541 alin. (2) din Codul de Procedură Penală, este un termen de prescripție a dreptului la acțiune, rezonabil, care asigură condițiile optime celui prejudiciat pentru a exercita acțiune în justiție în scopul obținerii reparațiilor legale. De altfel, exercițiul nici unui drept fundamental recunoscut de Constituție sau de tratatele internaționale privind drepturile omului nu trebuie absolutizat, motiv pentru care instituirea prin lege a unor condiții procesuale de valorificare a respectivului drept, cum este, în speță, instituirea unui termen de 6 luni pentru introducerea acțiunii, nu este incompatibilă cu exigențele constituționale¹⁸.

În opinia cercetătorului R. Iosof, acțiunea în repararea prejudiciului împotriva statului trebuie formulată în termen de un an, de când victima a luat sau trebuia să ia cunoștință de hotărârea prin care s-a constatat eroarea judiciară. În viziunea cercetătorului, instituirea unui asemenea termen ar asigura atât aflarea adevărului, cât și repararea mai rapidă a prejudiciului. De asemenea, ar obliga victima erorii judiciare la o diligență sporită în acțiunile sale pentru repararea propriului patrimoniu¹⁹. Pe de altă parte, autorul D.Ciuncan a exprimat o părere contrară, și anume, că nu există motive rezonabile pentru limitarea de către legiuitor a termenului pentru adresarea acțiunii în despăgubire împotriva statului. Limitarea acestui termen constituie o manifestare inutilă²⁰.

Accentuăm faptul că până în anul 2013, actele legislative din Republica Moldova care reglementau repararea prejudiciilor pentru erori judiciare și de anchetă conțineau neconcordanțe în partea ce se referă la termenul de prescripție pentru exercitarea dreptului la repararea prejudiciului. Astfel, Legea nr. 1545/1998 stabilea termenul de prescripție „de 3 ani de la data apariției dreptului la repararea prejudiciului”, Codul de Procedură Penală, însă, prevedea că acest termen este de „un an de la data devenirii definitive sau, după caz, irevocabile a hotărârii judecătorești sau a ordonanței organului de urmărire penală, prin care a fost constatat

¹⁷ Decizia Curții Constituționale a României nr. 435/2016 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 506 alin. (2) din Codul de Procedură Penală.

¹⁸ Decizia Curții Constituționale a României nr. 788/2015 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 541 alin. (2) din Codul de Procedură Penală.

¹⁹ R. Iosof, *op. cit.*, p. 31.

²⁰ D. Ciuncan, *Eroarea judiciară în exercitarea funcției de magistrat cu rea-credință sau gravă neglijență (I)*, în *Universul Juridic* (România), nr. /2018, p. 23.

caracterul ilicit al acțiunii procesuale respective". Totodată, se remarcă și faptul că, momentul de apariție al dreptului la repararea prejudiciului reglementat de Codul de Procedură Penală nu corespundea momentelor de apariție a acestui drept prevăzut de art. 6 din Legea nr. 1545/1998.

La rândul său, Legea cu privire la procuratură nr. 294/2008²¹ (abrogată), care era în vigoare la acel moment, în art. 63 alin. (4) stabilea că termenul general de prescripție este de „un an, dacă legea nu prevede alte termene”. Vedem că norma respectivă, deși stabilea că termenul de prescripție pentru înaintarea acțiunii civile este de un an, totuși, lăsa loc de interpretare și admitea prezența altor termene, în cazul existenței unor dispoziții legale cu caracter special, așa cum sunt, spre exemplu, cele din Legea nr. 1545/1998. În pofida acestui fapt, am constatat că norma de la art. 63 alin. (4) al Legii cu privire la procuratură nr. 294/2008 (abrogată) avea un caracter lacunar, deoarece nu specifica cu exactitate momentul din care acest termen de prescripție începea să curgă.

Având scopul de a exclude dubbele standarde la reglementarea aceluiași obiecte juridice, s-a considerat oportun de a coordona dispozițiile actelor legislative menționate supra, fapt care a fost realizat prin modificările operate de Legea nr. 222 din 27.09.2013²².

În cadrul cercetării pe care o efectuăm, prezintă interes de a elucida normele de procedură care urmează a fi aplicate la examinarea cauzelor de reparare a prejudiciului provocat prin erori judiciare și de anchetă. Astfel, art. 5 al Legii nr. 1545/1998 prevede că cauzele cu privire la repararea prejudiciului material și moral se examinează în conformitate cu normele de procedură civilă în vigoare. Vedem că legiuitorul a precizat în mod expres că acțiunea în repararea prejudiciului va fi examinată nu în ordinea procedurii penale, dar în ordinea procedurii civile.

În literatura de specialitate autohtonă s-a propus modificarea art. 5 al Legii nr. 1545/1998, cu reformularea acestuia în redacția: „Prejudiciul material, cauzat persoanei fizice sau juridice prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor judecătorești, se repară în ordinea prevăzută de legislația procesual penală”²³.

În ceea ce ne privește, nu putem agreea opinia doctrinară prin care a fost propusă consacrarea pe cale legislativă a ordinii procesual penale de examinare a cererii de reparare a prejudiciului material și moral cauzat prin erori judiciare și de anchetă. Considerăm că recomandarea nominalizată a fost preluată din doctrina Federației Ruse care, la rândul ei, este întemeiată pe normele legislației materiale și procesuale ale acestui stat.

²¹ Legea R.M. cu privire la procuratură nr. 294 din 25.12.2008 (abrogată), Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 55-56.

²² Legea R.M. pentru modificarea unor acte legislative nr. 222 din 27.09.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 238-242.

²³ L. Brânză, *Repararea prejudiciului material cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor judecătorești cu prilejul desfășurării procesului penal*, în *Revista științifică „Studia Universitatis”*, nr. 6/2007, pp. 222-223.

În conformitate cu art. 135 alin. (5) din Codul de Procedură Penală al Federației Ruse²⁴, prejudiciul cauzat persoanelor prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor judecătorești se repară în ordinea stabilită de legislația procesual penală. În consecință, conchidem că propunerea cu privire la modificarea art. 5 al Legii nr. 1545/1998 în sensul schimbării procedurii de examinare a cauzelor de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală sau ale instanțelor judecătorești din Republica Moldova, a fost întemeiată pe reproducerea textului de lege preluat din legislația altui stat și nu poate să justifice apartenența raporturilor respective la ramura dreptului procesual penal.

Privitor la locul depunerii acțiunii în repararea prejudiciului, în art. 525 alin. (2) din Codul de Procedură Penală este stabilit că acțiunea pentru repararea prejudiciului poate fi inițiată în instanța judecătorească în a cărei rază teritorială domiciliază persoana căreia i-a fost cauzat prejudiciul sau, după caz, succesorii ei, în ordinea procedurii civile, chemând în judecată statul, care este reprezentat de către Ministerul Justiției.

Norma prevăzută la art. 525 alin. (2) din Codul de Procedură Penală este în acord cu dispozițiile privind competența teritorială prevăzute în articolele 38 și 39 din Codul de Procedură Civilă. Astfel, conform art. 38 din Codul de Procedură Civilă, reclamantul poate intenta acțiunea în oricare din sediile instanței în a cărei rază teritorială se află domiciliul pârâtului. Acțiunea împotriva unei persoane juridice se intentează în unul dintre sediile instanței în a cărei rază teritorială se află sediul persoanei juridice respective. Cu titlu de excepție, în art. 39 pct. (7) din Codul de Procedură Civilă este prevăzut că acțiunile ce țin de restabilirea în dreptul la muncă, la pensie, la locuință, de revendicare a bunurilor sau a valorii lor, de reparare a prejudiciului cauzat prin condamnare ilegală, tragere ilegală la răspundere penală, prin aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma impunerii angajamentului scris de a nu părăsi localitatea ori prin aplicarea ilegală a sancțiunii administrative a arestului pot fi intentate și în oricare dintre sediile instanței de la domiciliul reclamantului.

4. Concluzii

Cercetările efectuate ne permit să formulăm un șir de **concluzii teoretico-științifice** în domeniul reparării prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de anchetă, pe care le expunem într-o formulă de sinteză.

Acțiunea în repararea prejudiciului cauzat persoanei prin erori judiciare și de urmărire penală se examinează în ordinea procedurii civile. Calitatea de reclamant o poate avea persoana fizică sau persoana juridică în privința căreia procesul penal a fost încetat pe temeuri de reabilitare. Cererea de chemare în judecată se depune împotriva Ministerului Justiției al R.M., căruia revine calitatea de reprezentant al statului în pricinile de acest fel.

²⁴ Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации N 58-ФЗ от 22 ноября 2001 года. În: Собрание Законодательства Российской Федерации (Federația Rusă), nr. 22, 2002.

Subiecții care beneficiază de dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de anchetă în temeiul Legii nr. 1545/1998 pot fi: bănuitul, învinuitul, inculpatul, condamnatul și contravenientul, dacă aceștia au fost trași la răspundere penală ori contravențională pe nedrept și dacă procesul în privința lor a fost încetat pe temei de reabilitare. În cazuri de deces a persoanei reabilite, dreptul la repararea prejudiciului poate trece la succesorii defunctului.

Partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, apărătorul, asistentul procedural, interpretul, traducătorul, specialistul, expertul și alte persoane enumerate în articolele 60-88 din Codul de Procedură Penală al R.M., care au fost prejudiciați prin acțiuni ilicite ale organului de urmărire penală, nu pot beneficia de prevederile Legii nr. 1545/1998. Repararea prejudiciului pentru aceste persoane se face prin înaintarea unei acțiuni civile, în cadrul procesul penal sau într-un proces aparte, conform normelor de procedură civilă.

Hotărârea judecătorească privind repararea prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de anchetă se execută după ce a devenit definitivă. Instanța de judecată are obligația de a prezenta din oficiu titlul executoriu spre executare Ministerului Justiției care, la rândul său are obligația de a remite Ministerului Finanțelor titlul executoriu, împreună cu hotărârile judecătorești emise pe cauza respectivă, și datele bancare ale creditorului. Plata despăgubirilor în beneficiul persoanei reabilite se va face, conform titlului executoriu, de către Ministerul Finanțelor.

Executarea hotărârilor definitive privind repararea prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de anchetă se face în termen de 3 luni. Acest termen este acordat pentru executarea benevolă a titlului executoriu și începe a curge de la data primirii titlului executoriu de către Ministerul Finanțelor. Dacă organul de stat va refuza executarea benevolă a documentului executoriu, persoana reabilitată poate solicita executorului judecătoresc pornirea executării silite împotriva statului.

Hotărârile Curții Europene nu pot constitui o dovadă convingătoare de eroare judiciară, care să constituie temei pentru exercitarea acțiunii în regres de către stat împotriva judecătorului. Judecătorul nu poate fi tras la răspundere civilă pentru simplul fapt al pronunțării de către el a unei hotărâri care a fost casată mai apoi de Curtea Europeană. Răspunderea civilă a judecătorului poate fi angajată numai dacă statul va dovedi, prin intermediul unei sentințe definitive pronunțată de instanța națională, că judecătorul a comis sau a admis cu rea-credință ori din culpă gravă eroarea judiciară.

Referințe:

- Belei E., Borș A., Chifa F. et. al., *Drept procesual civil. Partea generală*, Editura Lexon-Prim, Chișinău, 2016.
- Bojincă M., *Condițiile exercitării acțiunii civile*, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Seria Științe Juridice*, nr. 3/2010, pp. 7-20.
- Boroi G., Stancu M., *Drept procesual civil*, Editura Hamangiu, București, 2015.
- Brînză L., *Repararea prejudiciului material cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor judecătorești cu prilejul desfășurării procesului penal*, în *Studia Universitatis*, nr. 6/2007, pp. 222-223.

- Ciuncan D., *Eroarea judiciară în exercitarea funcției de magistrat cu rea-credință sau gravă neglijență (I)*, în *Universul Juridic*, nr. 6/2018.
- Ciobanu V.M., Briciu T.C., Dinu C.C., *Drept procesual civil*, ed. a II-a, Editura Național, București, 2018.
- Smarandi L., *Drept procesual civil*, Editura Universul Juridic, București, 2018.
- Văleanu M., *Acțiunea civilă – mijloc de restabilire a dreptului subiectiv încălcat*, în *Acta Universitatis George Bacovia Seria Juridica*, Vol. 3, nr. 1/2014.